

ROLUL EUROSISTEMULUI ÎN ASIGURAREA STABILITĂȚII FINANCIARE PE PLAN MONDIAL

Marin URSU

Academia de Studii Economice a Moldovei

Financial stability plays a crucial role in the financial system and in the economy as a whole, as the current crisis shows. And with an increasing number of financial institutions now active in one or more countries or continents, global financial stability has become even more important. The Eurosystem contributes through different forms to the implementing in good conditions, by the competent national authorities, of the policies concerning prudential supervision of credit institutions and the stability of the financial system.

După cum o demonstrează și criza actuală, stabilitatea financiară joacă un rol esențial în cadrul sistemului financiar și în economie pe ansamblu. Având în vedere numărul din ce în ce mai mare de instituții financiare active la ora actuală în una sau mai multe țări ori pe unul sau mai multe continente, stabilitatea financiară la nivel mondial a devenit și mai importantă.

Sistemul financiar cuprinde:

1. Piețele financiare, precum piețele monetare și piețele de capital. Acestea canalizează fondurile excedentare de la creditorii, respectiv întreprinderi sau persoane fizice care doresc să își investească banii, la debitorii, respectiv cei care au nevoie de capital;
2. Intermediarii financiar, precum băncile și societățile de asigurări. Acestea reunesc în mod indirect creditorii și debitorii – însă debitorii pot obține fonduri și direct de pe piețele financiare prin emiterea de titluri de valoare, cum ar fi acțiunile și obligațiunile;
3. Infrastructura financiară permite transferul plăților, precum și tranzacționarea, compensarea și decontarea titlurilor de valoare.

Pentru a proteja sistemul financiar și a asigura stabilitatea financiară, trebuie identificate principalele surse de risc și de vulnerabilitate, iar toate părțile implicate, precum instituțiile financiare și autoritățile de supraveghere, trebuie informate asupra riscurilor. Riscurile tipice existente în prezent sunt:

- pierderea ritmului economiei, care face mai dificilă rambursarea creditelor de către întreprinderi (datorită scăderii vânzărilor) sau a creditelor ipotecare de către populație (din cauza șomajului), băncile înregistrând în acest fel pierderi;
- scăderea sau variația bruscă a prețurilor activelor (de exemplu, ale titlurilor de valoare, ale terenurilor și imobilelor sau ale echipamentelor de producție) poate constitui o sursă de incertitudine pe piețele financiare, cauzând pierderi financiare investitorilor;
- băncile care au acordat credite importante unui anumit sector pot deveni ulterior vulnerabile la orice fel de condiții nefavorabile din acel sector;
- băncile pot efectua investiții pe scară largă (de exemplu, pe piețele de acțiuni sau de obligațiuni), însă ulterior pot deveni vulnerabile la orice scădere a prețurilor pe acele piețe.

Băncile, societățile de asigurări și alte instituții financiare formează prima linie de apărare împotriva crizelor financiare. Acestora le revine responsabilitatea de a-și menține viabilitatea și solvabilitatea, precum și de a verifica bonitatea debitorilor și de a gestiona riscurile pe care și le asumă.

Măsurile luate de autoritățile publice pentru a preveni și minimiza crizele financiare reprezintă a doua linie de apărare. Aceste măsuri se referă la:

- norme de reglementare prudencială pe care instituțiile financiare trebuie să le respecte pentru a asigura o gestionare eficientă a riscurilor și siguranța fondurilor deponenților și pentru a difuza informațiile necesare în vederea promovării disciplinei pe piață;
- supravegherea prudencială, care constă în asigurarea respectării acestor norme de către instituțiile financiare;
- monitorizarea și evaluarea stabilității financiare, care ajută la identificarea punctelor vulnerabile din întregul sistem financiar și a riscurilor la adresa acestuia.

Dacă, în pofida tuturor acestor măsuri, instituțiile financiare ajung în situații dificile, ar putea fi necesară intervenția autorităților publice. În acest context este important să menționăm rolul Eurosistemului, care îndeplinește patru misiuni în domeniul stabilității financiare.

1. Monitorizarea și evaluarea stabilității financiare. BCE, împreună cu Sistemul European al Băncilor Centrale (SEBC), monitorizează în mod sistematic evoluțiile ciclice și structurale din sectorul bancar al zonei euro/UE, precum și din alte sectoare financiare, cu scopul de a identifica orice punct vulnerabil și de a verifica rezistența sistemului.

Evaluarea se realizează în colaborare cu băncile centrale naționale și cu autoritățile de supraveghere din cadrul UE, prin intermediul Comitetului de Supraveghere bancară al SEBC. În cadrul BCE, monitorizarea și evaluarea stabilității financiare sunt realizate de câteva direcții: Supraveghere și stabilitate financiară (cu rol de coordonare), Economie, Operațiuni de piață, Relații internaționale și europene, Plăți și infrastructura piețelor. Analiza privind stabilitatea financiară este publicată periodic în diverse rapoarte, cum ar fi: Financial Stability Review, EU banking sector stability, EU banking structures, precum și în raportul anual al BCE.

2. Consultarea. Având în vedere competența acesteia în domeniu, BCE i se solicită adeseori asistență din partea autorităților UE și naționale în elaborarea și definirea normelor financiare și a cerințelor în domeniul supravegherii aplicabile instituțiilor financiare. Uneori, BCE contribuie la deliberări din proprie inițiativă. Chiar dacă este consultată sau nu, aceasta asigură luarea în considerație a stabilității financiare.

BCE este consultată asupra propunerilor legislative europene și naționale privind stabilitatea și supravegherea financiară și participă la forumurile europene și internaționale de specialitate, cum ar fi:

- ✓ Comitetul de supraveghere bancară de la Basel;
- ✓ Comitetul bancar european (CBE);
- ✓ Comitetul european pentru valori mobiliare (CEVM);
- ✓ Comitetul autorităților europene de supraveghere bancară (CEBS);
- ✓ Comitetul autorităților europene de supraveghere în domeniul asigurărilor și pensiilor ocupaționale (CEIOPS).

3. Promovarea cooperării. Băncile centrale – cu precădere BCE și SEBC – și autoritățile de supraveghere din cadrul UE colaborează în principal prin intermediul Comitetului de supraveghere bancară (BSC) al SEBC. Acesta a fost înființat în anul 1998 cu scopul de a sprijini SEBC în îndeplinirea misiunilor sale statutare în domeniile supravegherii prudențiale și stabilității sistemului financiar. BSC este format din reprezentanți la nivel înalt ai BCE și ai băncilor centrale din SEBC, precum și ai autorităților naționale de supraveghere bancară din acele țări ale UE în care Banca Centrală nu îndeplinește funcția de supraveghere bancară.

O bună cooperare și schimburile frecvente de informații sunt esențiale în menținerea stabilității financiare atât în condiții normale, cât și în situații de criză. Ministerele de finanțe sunt, de asemenea, implicate în aceste schimburi în cazul gestionării și soluționării unei crize. Pentru a asigura o bază solidă pentru această cooperare, toate autoritățile au semnat un memorandum de înțelegere. Procedurile convenite sunt revizuite periodic și testate prin simularea unei crize financiare și alte exerciții.

4. Supravegherea infrastructurilor de piață de către Eurosistem. Pe lângă atribuțiile menționate anterior, Eurosistemul are, de asemenea, responsabilitatea directă de a supraveghea infrastructurile pieței financiare. Aceste infrastructuri facilitează fluxul de fonduri, titlurile de valoare și alte instrumente financiare între cumpărători și vânzători, debitori și creditori. Ele constituie o componentă fundamentală a sistemului financiar și sunt esențiale pentru stabilitate în general. Scopul supravegherii este de a asigura că aceste infrastructuri funcționează corespunzător și că eventualele disfuncționalități ale acestora nu generează riscuri sistemice și nu afectează sistemul financiar și economia în ansamblu.

Crizele financiare pot pricinui daune serioase societății, depășind cu mult costurile suportate de o bancă. În Uniunea Europeană, băncile și alte instituții financiare au dreptul de a furniza servicii în afara țărilor de origine, fie direct prin tranzacții transfrontaliere, fie prin înființarea de sucursale și filiale. Prin urmare, stabilitatea financiară trebuie să ia în considerație aceste activități transfrontaliere. Autoritățile naționale implicate trebuie să conlucreze strâns cu contrapartidele lor din străinătate.

Pentru a asigura stabilitatea financiară și pentru a evita astfel de crize, se aplică reglementarea prudențială – normele în sine – și supravegherea prudențială – verificarea respectării de către bănci a acestor norme.

Normele de reglementare prudencială au la bază un cadru de reglementare în mare măsură armonizat la nivelul UE, care ține în principal de responsabilitatea Comisiei Europene. Ministerele de finanțe din statele membre transpun această legislație la nivel național.

Autorităților de supraveghere naționale le revine sarcina de a efectua supravegherea prudencială la nivel național. În prezent, cooperarea între autoritățile de supraveghere se realizează în cadrul așa-numitelor „comitete Lamfalussy de nivelul 3”, care se reunesc periodic cu scopul de a îmbunătăți convergența și cooperarea în domeniul supravegherii în Uniunea Europeană.

Acestea sunt:

- ✓ Comitetul autorităților europene de supraveghere bancară (CEBS);
- ✓ Comitetul autorităților europene de reglementare în domeniul valorilor mobiliare (CESR);
- ✓ Comitetul autorităților europene de supraveghere în domeniul asigurărilor și pensiilor ocupaționale (CEIOPS).

BCE și băncile centrale, care nu au atribuții de supraveghere, sunt prezente în cadrul CEBS ca membri fără drept de vot.

Monitorizarea și evaluarea stabilității financiare se realizează periodic la nivelul Uniunii Europene. Comitetul economic și financiar (CEF) examinează semestrial problemele legate de stabilitatea financiară în cadrul Financial Stability Table (FST), care reunește reprezentanți la nivel înalt ai ministerelor de finanțe, ai băncilor centrale naționale, ai BCE, ai Comisiei Europene, împreună cu președinții Comitetului de supraveghere bancară al SEBC și ai comitetelor Lamfalussy. CEF-FST are sarcina de a pregăti dezbaterile Consiliului ECOFIN privind problemele legate de stabilitatea financiară.

În cazul în care se produc disfuncționalități în activitatea pieței (piețelor), intermediarilor sau infrastructurilor financiare, ar putea fi necesară intervenția autorităților publice. Autoritățile pot lua diverse măsuri în vederea gestionării crizelor și a contractării perturbărilor, cum ar fi:

- autoritățile de supraveghere pot cere unei instituții financiare să solicite acționarilor capital suplimentar ori să impună măsuri de reorganizare;
- băncile centrale pot încerca să restabilească condițiile normale de lichiditate pe piețele monetare sau să ia măsuri în vederea asigurării bunei funcționări a infrastructurilor de piață, cum ar fi sistemele de plăți;
- guvernele pot refinanța băncile sau pot adopta legislație de urgență.

Măsurile UE de gestionare a crizelor vizează asigurarea difuzării informațiilor și a instituirii procedurilor de cooperare între autoritățile de supraveghere, băncile centrale și ministerele de finanțe din cadrul UE. În luna iunie 2008, aceste părți au semnat un memorandum de înțelegere în vederea cooperării în situațiile de criză financiară.

Aceasta se referă la gestionarea unei bănci sau a oricărei alte instituții financiare insolvente, precum și la măsurile de protecție a creditorilor, în special a deponenților, și presupune:

- crearea unor programe de asistență financiară;
- încheierea unor acorduri privind partajarea costurilor ocazionale de aceste programe de asistență;
- implementarea ordonată a procedurilor de faliment, dacă este cazul;
- crearea unor mecanisme, precum sisteme naționale de garantare a depozitelor prin care să se asigure protecția deponenților, care să depășească cerințele minime ale UE.

Eficiența măsurilor și mecanismelor de gestionare și soluționare a crizelor la nivelul UE este testată periodic prin exerciții de stimulare a unei crize financiare. Mecanismele naționale, cum ar fi comitetele privind stabilitatea financiară, memorandumurile de înțelegere, precum și alte instrumente de coordonare (formale sau informale), completează cadrul pentru stabilitate financiară al UE.

Ceea ce a debutat sub forma unor turbulențe în anumite sectoare ale sistemului financiar în luna august 2007 s-a transformat într-o criză economică și financiară mondială, care a condus la falimentul unor întreprinderi, la creșterea șomajului, la pierderi financiare în rândul investitorilor, autoritățile guvernamentale fiind nevoite să aloce sume însemnate pentru a împiedica colapsul sistemului bancar.

Sistemele financiare mondiale sunt în continuare supuse unor presiuni considerabile:

- condițiile macroeconomice s-au deteriorat semnificativ la nivel mondial;
- multe piețe financiare se află într-o situație dificilă;
- băncile centrale au luat măsuri pentru o mai bună funcționare a piețelor monetare;
- autoritățile guvernamentale au sprijinit băncile în eliminarea activelor dificil de valorificat din bilanțurile lor.

Menținerea stabilității prețurilor este obiectivul principal al Eurosistemului și al politicii monetare unice, pentru care acesta este responsabil. Aceste obiective sunt stabilite în Tratatul Comunității Europene. Tratatul stabilește o ierarhie clară a obiectivelor Eurosistemului. El acordă o importanță imperativă stabilității prețurilor. Tratatul precizează în mod clar că asigurarea stabilității prețurilor este cea mai importantă contribuție, pe care politica monetară o poate aduce, în scopul de a atinge un mediu economic favorabil și un nivel ridicat al ocupării forței de muncă.

Dispozițiile din acest Tratat reflectă pe larg că:

- beneficiile de stabilitate a prețurilor sunt substanțiale. Menținerea prețurilor stabile pe o bază solidă este o condiție crucială pentru creșterea bunăstării economice și a unei creșteri potențiale a economiei;
- rolul politicii monetare într-o economie este de a menține stabilitatea prețurilor. Politica monetară poate afecta activitatea reală doar pe termen scurt. Dar, în cele din urmă, ea poate influența doar nivelul prețurilor într-o economie.

Obiectivul stabilității prețurilor se referă la nivelul general al prețurilor în economie. Aceasta implică evitarea atât a inflației prelungite, cât și a deflației. Stabilitatea prețurilor contribuie la atingerea unui nivel ridicat al activității economice și a ocupației forței de muncă, prin:

- îmbunătățirea transparenței mecanismului de prețuri. În baza stabilității prețurilor populația poate recunoaște schimbările în prețuri relative (adică, prețurile între diferite produse), fără a fi confundate cu schimbările produse la nivelul general al prețurilor. Aceasta le permite să ia decizii bine pregătite de consum și de investiții și să ia decizii mai eficiente de alocare a resurselor;
- reducerea riscului de inflație a ratelor dobânzilor. Aceasta reduce rata reală a dobânzii și stimulează investițiile;
- evitarea activităților neproductive, în scopul protejării împotriva impactului negativ al inflației sau deflației;
- reducerea distorsiunii inflației și deflației, ceea ce ar accentua impactul de distorsionare asupra comportamentului economic al impozitelor și al sistemului social de securitate;
- prevenirea redistribuției arbitrare a bogăției și a venitului ca rezultat al inflației sau deflației neprevăzute.

În timp ce Tratatul stabilește clar menținerea stabilității prețurilor ca fiind obiectivul principal al Eurosistemului, el nu oferă o definiție precisă a ceea ce ar însemna stabilitatea prețurilor.

Consiliul de guvernare al Băncii Centrale Europene a definit stabilitatea prețurilor: „Creșterea de la an la an a Indicelui Armonizat al Prețurilor de Consum din zona euro este de 20%. Stabilitatea prețurilor trebuie să fie menținută pe termen mediu”.

Consiliul de guvernare a clarificat, de asemenea, că, urmărind stabilitatea prețurilor, își propune să mențină rata inflației mai jos, dar aproape de 2% pe termen mediu.

Eurosistemul contribuie sub diverse forme la punerea în aplicare, în condiții bune, de către autoritățile naționale competente a politicilor privind supravegherea prudențială a instituțiilor creditare și stabilitatea sistemului financiar. Mai precis, Eurosistemul joacă un rol deosebit în monitorizarea și evaluarea stabilității sistemului financiar în ansamblu, și nu a băncilor luate individual, în zona euro. De asemenea, el:

- emite avize pe teme privind reglementarea financiară și supravegherea financiară, care sunt dezbătute la nivelul UE și la nivel internațional;
- promovează măsurile de gestionare a crizelor în zona euro și, în general, în Uniunea Europeană;
- promovează cooperarea între băncile centrale și autoritățile de supraveghere în Uniunea Europeană.

Bibliografie:

1. Bichi C. Stabilitate financiară: rolul analizei macroprudențiale.
2. Băcescu M. Globalizarea și crizele financiare în țările emergente.
3. www.ecb.int

Prezentat la 29.03.2010